

IN MEMORIAM

Josip Andreis

Oproštajne riječi na sprovodu dra Josipa Andreisa, akademika.

Iz tehničkih razloga ne možemo donijeti oproštajne riječi g. Nenada Turkalja i prof. Stjepana Humla.

U ime Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, čiji je bio redovni član, posebno u ime VIII. razreda za muzičku umjetnost, u čijem je sastavu djelovao, opraštam se od akademika Josipa Andreisa, od 1954. izvanrednog, a od 1975. redovnog člana Akademije i neko vrijeme člana njezina Predsjedništva, našeg priznatog znanstvenog autoriteta na području glazbene povijesti i muzikologije, čovjeka široke opće kulture i enciklopedijskog stručnog znanja, prije svega dragog, prisnog i nadasve dobronamjernog čovjeka, najboljeg kolege, predanog radnika i neutrudivog poslenika na mnogim područjima glazbene nauke.

Od 1954. godine, kad je Josip Andreis primljen u redove članova Akademije, dakle tijekom gotovo 28 godina, mnogi su tereti padali na njegova leđa, naročito poslovi uredništva različitih edicija Razreda. Pod njegovim su uredništvom objavljena četiri pozamašna sveska Radova te desetak monografskih edicija Razreda. On sam je u svakom svesku Rada objavio po jednu opsežnu studiju, od kojih se svaka ima po mnogo čemu smatrati temeljnim radom naše muzikologije i glazbene povijesti.

Tako je 1965. objavio u 337. knjizi *Rada* važan prilog pod naslovom »Rezultati i zadaci muzičke nauke u Hrvatskoj«, u kome je po prvi put pregledno sabrao golemo mnoštvo podataka o izvorima i do tada objavljenim radovima s područja hrvatske muzikologije, dajući usto i potrebnu kritičku ocjenu, a nije propustio ukazati i naznačiti smjernice za dalja istraživanja, kako bi se ispravilo ono što je još ostalo zapostavljeno ili propušteno. Za takav prikaz jamačno nije nitko bio pozvaniji od njega, pod čijim je rukovođenjem ili utjecajem u poslijeratnom razdoblju tijekom triju decenija stasao kadar naših sada već afirmiranih muzikologa i razvijao se naš muzikološki rad.

Taj važan sintetski pregled muzikoloških rezultata Andreis je nastavljao dopunivši ga kasnije s još dva slična napisa (posljednji je prikaz također objavio u 385. knjizi *Rada*), dokazavši poput pravog kroničara znanstvenog rada da budnim okom prati, vrednuje i ocjenjuje sve što se u Hrvatskoj piše, istražuje i obrađuje, uvijek rezimirajući dokle se stiglo, što se postiglo i što još treba da se uradi.

Dvije pak Andreisove studije o hrvatskim skladateljima Milu Cipri i Ivi Paraću — jedna objavljena u *Radu* 1969., druga 1978. — ostat će primjeri uzornih monografskih radova i krupni prilozi novijoj hrvatskoj povijesti glazbe.

Od ništa manjeg značenja bila je i djelatnost akademika Andreisa kao recenzenta brojnih muzikoloških

kih radova predloženih Akademiji za objavljivanje. Taj svoj vrlo stručan i delikatan posao vršio je nadasve objektivno, uz najveću znanstvenu akribiju, dokazujući uvijek nanovo zadivljujuću opsežnost svog znanja i poznavanja građe. Svoj je posao obavljao vazda smireno, nepristrano, sa zadivljujućim taktom, pun dobronamjernosti i poštivanje autorove ličnosti i njegovih nastojanja, nesebično ukazujući ako treba pomoć savjetom i činom, što bi od njega svatko rado prihvatio znajući da u Andreisa nema skrovitih misli

Josip Andreis (1909.—1982.)

ili skrivenih namjera. S te je strane uvelike zadužio sve nas koji smo s njime dolazili u doticaj.

Same pak recenzije bile su uzorni i teško dostizni primjeri smišljenog i argumentiranog razlaganja, čija jezična dotjeranost dokaz je njegove visoke jezične kulture.

Posljednjih godina života doživio je i tu radost da se u okvirima Jugoslavenske akademije pristupilo osnivanju Instituta za muzikološka istraživanja, zaveda koji treba da bude žarišna točka znanstvenog rada i pokretač važnih istraživačkih projekata, posebno za starija povijesna razdoblja. Zbog teško već narušenog zdravlja akademik Andreis nije više u tolikoj mjeri sudjelovao u formiranju tog instituta, ali je s najživljim interesom pratio njegovo nastajanje i podržavao ga. A kad je Institut bio osnovan, on mu je velikodušno darovao svoju dragocjenu golemu stručnu biblioteku s djelima na pet svjetskih jezika, dar zaista znatne materijalne i u našoj sredini upravo neoocjenjive stručne vrijednosti. Tom je svojom širokom gestom najrječitije pokazao koliko mu na srcu leži

dalji napredak naše mlade institucije i njezina stručnog kadra.

Opraštajući se s velikanom naše kulture, zaslužnim akademikom Josipom Andreisom, zahvaljujem mu u ime Akademijske škole i njezina VIII. razreda na svemu što je svojim neumornim radom i zalaganjem doprinio oko afirmacije, visokih dostignuća i nastojanja na polju muzičke pisane riječi, na što se možemo s ponosom osvrnuti, ispunivši časno sve zadatke koji su mu bili povjereni ili su se sami nametali. Njegov će se odlazak u našoj sredini još dugo i na svakom koraku teško osjećati i podsjećati nas koliko je njegov rad bio dragocjen i potreban, i kako je on kao ličnost i autoritet nezamjenjiv.

Hvala i trajan spomen akademiku Josipu Andreisu!

Ladislav ŠABAN

+ + +

Sve je nas, moj dragi profesore i dragi prijatelju, prenerazila vijest da ste nas napustili i tuga i bol u našim srcima, suze u našim očima rječito govore o našoj vjernosti i našoj odanosti.

Ne, dragi Josipe, mi ne vjerujemo da ste podlegli, ne vjerujemo da ste nas napustili, jer znamo da ima ljudi koji imaju dva života, ima ljudi koji ne umiru, ima ljudi koji vječno žive i trajan su spomen pokoljenjima privrženika. To su oni koji su prkosili nedaćama života i ukazivali na prave vrednote ljudskog bivstvovanja.

Više srcem nego riječima, više vlastitim primjerom divnog humaniste nego doktrinom osvajali ste, dragi Josipe, srca svojih učenika i sljedbenika kojima ste pokazivali prav i siguran put u ovom začaranom i uzburkanom vrtlogu ljudskog komešanja.

Ja neću, ja doista neću spominjati i nabrajati sve one djelatnosti i aktivnosti u kojima ste sudjelovali ili ste im bili začetnik, neću spominjati one divne knjige koje ste nam poklanjali, neću govoriti o Vama kao istaknutom muzikologu nego kao čovjeku — velikom humanistu, a ova značajka, u to sam posve siguran, uključuje sve ostale vrline.

Vaš školski drug i poznati hrvatski pjesnik nazivao Vas je »santo« jer drag i mio ste nam bili, dragi Josipe, i svi smo Vas neobično mnogo voljeli i cijenili.

Veliki engleski pjesnik je rekao da »nijedan čovjek samo zato što je čovjek ne dobiva počast i odličje i čast ne pripada čovjeku nego čast pripada ulozi koju čovjek igra u društvu; čovjek dobiva čast zbog onih časti koje su izvan čovjeka, a to je u prvom redu položaj na društvenoj ljestvici.«

Ova istina i ova spoznaja pogađa samo prosječne ljude, prosječnog u ljudskom smislu, a ne ljude otvorena srca, ne pogađa velike humaniste kao što ste Vi bili, dragi Josipe, neobično iskren, gotovo do naivnosti, pošten i očeličen, gotovo potpuno nezainteresiran za materijalnu blagodat i položaj na društvenoj ljestvici.

Dragi naš Josipe, rijetki su oni koji su se izdigli i oteli vrednotama časti zbog samih časti, malo je onih koji su dobili pravu čast zbog onih dubokih i plemenitih ljudskih osobina, zbog onih osobina koje krase svakoga onog koji znađe ulagati u prave vrednote života.

Dragi Josipe, dragi moj profesore, nezaboravni ostaju naši intimni razgovori, nezaboravne ostaju Vaše sugestije i savjeti, Vaša plemenitost i velikodušnost. Nedavno smo izmijenili novogodišnje čestitke i divna je bila spoznaja da ti ruku pruža plemenit čovjek, pošten čovjek, čovjek velika znanja i iskustva, čovjek ideja i misli, čovjek bogat osjećajima, čovjek koji ti poklanja srce.

Veličina Vašeg djela, dragi profesore, veličina i ljepota Vaše čovjekoljubivosti, veličina Vaše plemenitosti ostat će trajan spomen u srcima Vaših prijatelja, drugova, sljedbenika i znanaca.

Neka je laka gruda dragom Josipu. Slava mu.

Baldo SOLJAN

+ + +

Poštovani i dragi naš profesore!

Neka ove riječi oprostaja ne budu prožete gorčinom. Jer ono što u ovom teškom trenutku navire u sjećanje, ono što bi trebalo reći u ime Muzikološkog zavoda i Odjela za muzikologiju i glazbenu publicistiku Muzičke akademije u Zagrebu, u ime Vaših studenata i najbližih suradnika, stoji u znaku našeg trajnog zajedništva.

Postavili ste čvrste temelje hrvatskoj muzikologiji, urezali ste dubok trag u jugoslavenskoj muzikološkoj misli i pokazali putove kojima mi, Vaši nasljednici, sada lakše kročimo.

***

Josip Andreis bio je pred 12 godina jedan od osnivača Muzikološkog zavoda Muzičke akademije u Zagrebu, bio je njegov prvi predsjednik i dugogodišnji suradnik. Shvativši da je za budućnost naše muzikologije neophodan kontinuirani i sistematski ekipni rad i suvremena metodologija, da je neophodno uključiti šire krugove mladih istraživača u sređivanje naše glazbene baštine, on je značajan dio svoje energije posvetio pokretanju Zavoda, ostajući u svom vlastitom radu ipak izrazitim individualcem, jednim od posljednjih predstavnika generacije istaknutih muzikologa koji su još imali snage za sinteze i velike individualne životne projekte kakav su nesumnjivo knjige njegove opće povijesti glazbe i nadalje — povijest glazbe u Hrvatskoj: prvi sveobuhvatni rad te vrste u nas.

Sjećam se kartoteke svjetske muzikološke bibliografije koju je profesor Andreis brižljivo ispisivao i slagao u središnju ladicu svog pisacjeg stola — kartoteke koju je poklonio Muzikološkom zavodu i koja je kasnije prerasla u impozantnu bibliografiju svjetske muzikološke literature; sjećam se gomile znanstvenih časopisa koji su profesor pristizali iz svih krajeva svijeta i koji su za nas studente pred tridesetak godina predstavljali značajno vrelo informacija o najnovijim istraživanjima; sjećam se bogate biblioteke iz koje nam je profesor širokogrudno posuđivao knjige, biblioteke koju je nedavno poklonio Zavodu za muzikološka istraživanja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. U tišini svoje radne sobe, u magičnom krugu knjiga koje su doslovce ispunjavale sve zidove, Andreis je upornim radom, iz dana u dan, iz godine u godinu gradio svoje životno djelo — zadivljujućom energijom i sistematičnošću. To je bio

njegov pravi svijet, njegov realitet, za ljubav kojega se odrekao vanjskih, svakodnevnih malih ljudskih radosti, doživljavajući za uzvrat najljepše trenutke sublimacije u kreativnom muzikološkom radu.

Za svoje suradnike, studente i prijatelje bio je izuzetan autoritet i uzor skromnosti i radne discipline. Zato je uvijek lako okupljao suradnike, zato je bila čast raditi uz njega. Naročito je to došlo do izražaja u jednom od njegovih velikih životnih ostvarenja — u prvom izdanju Muzičke enciklopedije Jugoslaven-skog leksikografskog zavoda, čijeg se uredništva prihvatilo s izuzetnim zanosom i ostvario značajno djelo u trenutku kad na tom području još nismo imali praktičnih iskustava.

Značajan trag ostavio je profesor Josip Andreis u odgoju mladih muzikoloških kadrova. Niz godina posvetio je organizaciji i razvoju Historijskog odjela Muzičke akademije u Zagrebu. Tu je od 1954., tj. od njegova osnutka, djelovao kao pročelnik i profesor, da bi nakon 1970., od samog početka rada Muzikološkog odjela, koji je prirodno izrastao iz Historijskog, i tu ugradio svoja najbolja predavačka, stručna i znanstvena iskustva. Tu je djelovao sve do umirovljenja, a generacije studenata diplomirale su na oba ova odjela za njegova djelovanja. Između njih velika je većina (na Historijskom odjelu 45!) izradila diplomatske radnje pretežno s temama iz nacionalne povijesti glazbe pod mentorstvom profesora Andreisa. Tih i diskretan kao predavač pravi se Andreis otkrivao u neposrednim radnim susretima i stručnim konzultacijama gdje je svoje bogato znanje radošno i spremno predavao svojim studentima, mlađim kolegama i suradnicima, pomažući gdje je bilo potrebno i konkretnim radom, i pokazujući uz to uvijek i topao ljudski interes za njihove životne probleme.

Njegov se visoki lik nerado kretao u bućnom društvu, izbjegavao je pohvale i nagrade, odricao se javnih proslava i čašćenja koja se po prirodi stvari — tako kasno upućuju znanstvenicima.

Godinama je profesor Andreis u ove sumorne zimske dane odlazio u bolnicu na kontrolu i liječenje. I svaki se puta vraćao s novom zalihom energije koju je čudesnom snagom volje izvlačio iz krhka tijela i racionalno, kao najveće blago, dan za danom ugrađivao u svoje tekstove. Negdje pred godinu dana, u kratkom predahu između dva velika rada, rekao mi je da se osjeća čudno, jer da je — posve iznimno — bez posla! To je doista bilo izuzetno stanje, jer se inače kod njega jedan rad neposredno nadovezivao na drugi, kontinuirano i bez predaha, u stalnom naporu da se svladaju okovi koje je nametala bolest. Znao je dobro, a to je toliko puta i sam naglašavao, da ne treba čekati idealne uvjete za rad, jer oni rijetko dolaze, već da valja svaki dan nastaviti bar malo, usprkos zaprekama. Ta deviza — *Nulla dies sine linea* — rezultirala je kod njega impozantnim opusom kakav se danas najčešće ostvaruje tek ekipnim radom.

Nedavni odlazak u bolnicu bio je za njega posljednji. Prekinula se nit fizičkog bića, zaustavila se neumorna pisara mašina, ostali su nedovršeni još mnogi rukopisi i neostvarene mnoge ideje. No dovršeno djelo je doista golemo i ono traje. Za generacije studenata muzikologije kao i onih koji studiraju druge humanističke discipline, za šire krugove ljubitelja glazbe i glazbenika, Josip Andreis živi dalje u svojim priručnicima opće i nacionalne povijesti glazbe, na

stranicama *Vječnog Orfeja* i u mnogim drugim tekstovima kojima je ljubiteljima i stručnjacima otvarao vrata u svijet tonova kojem je posvetio čitav svoj život. Njegovi radovi ostaju bitnim, nezaobilaznim i nenadoknadivim dijelom glazbene šire i stručne naobrazbe. Za nas koji ostajemo i nastavljamo njegovim putem, ostaje uzorom visoka znanstvena razina i etika njegova rada, ostaje trajnim primjer njegove radne discipline, preciznosti i skromnosti autentičnog znanstvenika. Bit će velika obaveza nastaviti putem Josipa Andreisa, kojem izričem našu veliku i trajnu zahvalnost.

Neka je hvala i slava Josipu Andreisu!

Koraljka KOS

+ + +

Zapala me tužna dužnost da se u ime kolektiva Muzičke akademije u Zagrebu oprostim od Vas, uvaženi profesore i kolega, dragi JOSIPE ANDREISU.

Prazninu nastalu Vašim nenadanim odlaskom teško će biti popuniti, pogotovo generacijama koje su živjele i jednom upoznale jednostavno bogatstvo Vašeg djela i Vaše osobe.

Na put, kojim ste krenuli, koračajte laka hoda, rasterećene duše, oslobođene misli i znajte da ste, kao rijetki odabranik, svoj vijek živjeli na čast i diku sebi, svojima najbližima i čitavoj našoj zajednici.

Neka je vječna slava i hvala Josipu Andreisu!

Ruben RADICA

+ + +

Cijenjena i uciviljena suprugo Vesno, tužni sinovi Igore i Mladene, te ostala rodbino, znanci i prijatelji pokojnog profesora, braćo i sestre, koji ste se okupili na molitvu i ispraćaj našeg dragog i nezaboravnog pokojnika akademika prof. Josipa Andreisa.

Opraštam se od pokojnog profesora Josipa u ime župske zajednice Gospe Lurdske (na čijem je području živio preko 40 godina), u ime samostana franjevac Gospe Lurdske i u svoje osobno ime kao dugogodišnji prijatelj dobrog pokojnika, supruge Vesne, te sinova Mladena i Igora.

Prof. Josip Andreis je veliki muzikolog, ugledan povjesničar glazbe, prevodilac, pisac, akademik i jedan od velikana hrvatske i jugoslavenske kulture.

Ukratko ću se osvrnuti na divni lik pokojnog profesora kao čovjeka i vjernika.

Profesor Andreis bijaše skroman čovjek, odan svojoj obitelji, beskrajno pošten, čist kao kristal. Bijaše silno odan svome poslu: uvijek je radio, stalno se družio s knjigama. Vrijeme nije nikada gubio uzalud. Rijetko je putovao, samo da bi više vremena imao za svoj znanstveni rad. Dovoljno je prelistati njegovo velebno djelo *Povijest glazbe* u 4 knjige, i vidjet ćemo obilje literature kojom se naš akademik služio kako bi svestrano osvijetlio sve što spada na povijest glazbe. Ističem samo jedno: profesor je izvanredno poznao katoličku liturgiju, njen razvoj kroz vjekove, posebno razvoj liturgijskog pjevanja — koralna.

Franjo kardinal Šeper

Pokojni profesor bio je dugogodišnji suradnik glazbenog časopisa *Sveta Cecilija* koji izdaje Institut za crkvenu glazbu Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Zagrebu.

Nikada nije isticao svoje golemo enciklopedijsko znanje. Uvijek je bio spreman pomoći drugima u radu svojim savjetom.

Što reći o pokojnom Josipu Andreisu kao vjerniku? On bijaše pravi vjernik, cjelovit kršćanin, čovjek duboke, tihe i skromne vjere. Jedan njegov dugogodišnji znanac reče: »Andreis bijaše zaista pobožan čovjek!«

Svaki put kad sam ga pohodio u njegovu stanu, ostajali smo sate i sate u razgovorima. Sve ga je zanimalo što se događa u hrvatskoj i sveopćoj Katoličkoj crkvi. S osobitom pažnjom pratio je razvoj pokoncijske liturgije i crkvenog pjevanja na našem području.

Živo se zanimalo za gradnju našeg svetišta Majke Božje Lurdske — za svoju župnu crkvu. Svaki napredak u gradnji bazilike činio mu je osobito veselje. Unatoč krhkom zdravlju dolazio je u Svetište da se pomoli i da vidi što se radi...

Na profesora Josipa Andreisa vjernika i kršćanina možemo s pravom primijeniti riječi velikog mučenika i biskupa sv. Ignacija Antiohijskoga: »Bolje je šutjeti i biti kršćanin, negoli govoriti, a ne biti!« (Iz poslanice Efežanima).

Profesor je kao vjernik bio skroman, ali je živio »od vjere« — »pravednik moj živi od vjere«.

Jednom riječju: profesor i akademik Andreis bijaše dobar čovjek, pravi Hrvat i vjerni katolik. Ljubio je čovjeka, volio je svoj hrvatski narod i svoju Crkvu. Do kraja života kao učenjak stalno je učio, istraživao... Do kraja života bio je vjernik koji stalno uči od svog učitelja Krista Gospodina.

O profesoru Josipu Andreisu nije potrebno puno govoriti, govori nam njegov život, njegovo veliko znanstveno djelo koje je ostavio u amanet budućim naraštajima.

Izražavam iskrenu, prijateljsku i vjerničku sućut žalosnoj supruzi Vesni, sinovima Igoru i Mladenu, snahi Ani, šogoru Branku i dragim unucima Marku i Ivanu, koje je djed Josip silno volio, u ime ovdje nazočnog prof. maestra fra Anđelka Milanovića, predsjednika Instituta za crkvenu glazbu i urednika časopisa *Sveta Cecilija*, u ime župe i samostana Majke Božje Lurdske i u svoje osobno ime.

BRATE JOSIPE, GOSPODIN TI DAO MJESTO U SVOM NEBESKOM KRALJEVSTVU, UŽIVAO TI VJEČNU RADOST! Amen.

Mirko BULJAC

+++

Pismo maestru Anđelku Milanoviću:

Srdačno zahvaljujem na obavijesti o teškom gubitku koji je zadesio našu struku. Josip Andreis bio je vrijedan poštovanja kao učenjak i kao čovjek. Vaša glazbena znanost osjetit će njegov gubitak i teško će ga nadoknaditi. Mi ćemo ga sačuvati u najljepšoj uspomeni. Srdačan pozdrav Vaš

Prof. Dr. Dr. h. c. Karl Gustav FELLERER

Köln, SR. Njemačka

»Zatvara se zemaljski krug jednog života da se rastvori u vječnosti ljubavi i slave«, — rekao je Ivan Pavao II. na misi zadušnici za kardinala Franju Šepera. O zemaljskom životu kard. Šepera njegova braća u biskupskom i kardinalskom zboru rekoše na oproštaju: »Liturgija, katehizacija i pastoral bili su ključ svega njegova djelovanja« (biskup Đuro Kokša). Biskup Mijo Skvorc prikazao ga kao 1) Prorok — Učitelj — Objavitelj, 2) Posvetitelj — Liturg — Svećenik u punini poslanja, 3) Savjetnik — Vođa — Pastir. »Franjo Šeper bio je za života vazda čovjek dužnosti, čovjek molitve i čovjek Crkve. Čovjek dužnosti u svim prilikama u domovini i u središtu kršćanstva. Čovjek molitve u svim trenucima života, u tišini doma i sabranosti Crkve, u poslu i u vršenju svoje vlasti, među vjernicima i u gradskoj vrevi. Napokon, Franjo Šeper bio je čovjek Crkve uvijek u službi Bogu i ljudima, vršeći se skromnošću ono što mu je naredivala poslušnost poglavarima, uvijek pokazujući ljubav Petrovoj stolici« (Pavao kard. Bertoli).

»Pred ovim tijelom što ćemo ga povjeriti zemlji u očekivanju uskrsnuća, pred ovim čovjekom koji

Franjo kardinal Šeper (1905.—1981.)

je obzirno i tiho vršio djelo što ga stvarnost smrti pred našim očima otkriva u, tako kažemo, nadljudskim razmjerima, shvaćamo ljepotu, veličinu i za služnost jednog življenja u cjelini darovana od Oca Kristu i tako potpuno ostvarena. Neka je hvala Gospodinu koji svojoj Crkvi daje ljude takva kova. Takav je bio čelik-značaj kardinala Šepera; snažan i nepokolebljiv poput njegove rodne Hrvatske kojoj je doista bio na čast svojim cijelim životom u službi Krista i Crkve« (Ivan Pavao II.). Institut za crkvenu glazbu, Dijecezanski odbor za crkvenu glazbu zagrebačke nadbiskupije kao i Uredništvo časopisa *Sv. Cecilija* svom osnivaču, velikom poznavatelju i promicatelju istinske liturgijske glazbe izriče veliki hvala za sve što je na glazbenom polju učinio na slavu Božju i korist Božjem narodu.

Josip KORPAR